

Test Booklet No.

प्रश्नपत्रिका क्र.

M

Paper-III EDUCATION

Seat No.

--	--	--	--	--	--	--	--

(In figures as in Admit Card)

Seat No. ....

(In words)

OMR Sheet No.

--	--	--	--	--	--	--	--

(To be filled by the Candidate)

Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) .....

(Name) .....

2. (Signature) .....

(Name) .....

DEC - 70313

Time Allowed : 2½ Hours]

[Maximum Marks : 150

Number of Pages in this Booklet : 32

Number of Questions in this Booklet : 75

Instructions for the Candidates

- Write your Seat No. and OMR Sheet No. in the space provided on the top of this page.
- This paper consists of 75 objective type questions. Each question will carry two marks. All questions of Paper-III will be compulsory, covering entire syllabus (including all electives, without options).
- At the commencement of examination, the question booklet will be given to the student. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as follows :
  - To have access to the Question Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal or open booklet.
  - Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to missing pages/questions or questions repeated or not in serial order or any other discrepancy should not be accepted and correct booklet should be obtained from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the Question Booklet will be replaced nor any extra time will be given. The same may please be noted.
  - After this verification is over, the OMR Sheet Number should be entered on this Test Booklet.
- Each question has four alternative responses marked (A), (B), (C) and (D). You have to darken the circle as indicated below on the correct response against each item.
Example : where (C) is the correct response.

(A)	(B)	(C)	(D)
-----	-----	-----	-----
- Your responses to the items are to be indicated in the OMR Sheet given inside the Booklet only. If you mark at any place other than in the circle in the OMR Sheet, it will not be evaluated.
- Read instructions given inside carefully.
- Rough Work is to be done at the end of this booklet.
- If you write your Name, Seat Number, Phone Number or put any mark on any part of the OMR Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, or use abusive language or employ any other unfair means, you will render yourself liable to disqualification.
- You have to return original OMR Sheet to the invigilator at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall. You are, however, allowed to carry the Test Booklet and duplicate copy of OMR Sheet on conclusion of examination.
- Use only Blue/Black Ball point pen.
- Use of any calculator or log table, etc., is prohibited.
- There is no negative marking for incorrect answers.

विद्यार्थ्यांसाठी महत्वाच्या सूचना

- परिक्षार्थींनी आपला आसन क्रमांक या पृष्ठावरील वरच्या कोपऱ्यात लिहावा. तसेच आपणांस दिलेल्या उत्तरपत्रिकेचा क्रमांक त्याखाली लिहावा.
- सदर प्रश्नपत्रिकेत 75 बहुपर्यायी प्रश्न आहेत. प्रत्येक प्रश्नास दोन गुण आहेत. या प्रश्नपत्रिकेतील सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे. सदरचे प्रश्न हे या विषयाच्या संपूर्ण अभ्यासक्रमावर आधारित आहेत.
- परीक्षा सुरु झाल्यावर विद्यार्थ्यांला प्रश्नपत्रिका दिली जाईल. सुरुवातीच्या 5 मिनीटांमध्ये आपण सदर प्रश्नपत्रिका उघडून खालील बाबी अवश्य तपासून घ्याव्यात.
  - प्रश्नपत्रिका उघडण्यासाठी प्रश्नपत्रिकेवर लावलेले सील उघडावे. सील नसलेली किंवा सील उघडलेली प्रश्नपत्रिका स्विकारू नये.
  - पहिल्या पृष्ठावर नमूद केल्याप्रमाणे प्रश्नपत्रिकेची एकूण पृष्ठे तसेच प्रश्नपत्रिकेतील एकूण प्रश्नांची संख्या पडताळून घ्यावी. पृष्ठे कमी असलेली/कमी प्रश्न असलेली/प्रश्नांचा चुकीचा क्रम असलेली किंवा इतर त्रुटी असलेली सदोष प्रश्नपत्रिका सुरुवातीच्या 5 मिनिटातच पर्यवेक्षकाला परत देऊन दुसरी प्रश्नपत्रिका मागवून घ्यावी. त्यानंतर प्रश्नपत्रिका बदलून मिळणार नाही तसेच वेळही वाढवून मिळणार नाही याची कृपया विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
  - वरीलप्रमाणे सर्व पडताळून पहिल्यानंतरच प्रश्नपत्रिकेवर ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेचा नंबर लिहावा.
- प्रत्येक प्रश्नासाठी (A), (B), (C) आणि (D) अशी चार विकल्प उत्तरे दिली आहेत. त्यातील योग्य उत्तराचा रकाना खाली दर्शविल्याप्रमाणे ठळकपणे काळा/निळा करावा.
उदा. : जर (C) हे योग्य उत्तर असेल तर.

(A)	(B)	(C)	(D)
-----	-----	-----	-----
- या प्रश्नपत्रिकेतील प्रश्नांची उत्तरे ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेतच दर्शवावीत. इतर ठिकाणी लिहिलेली उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- आत दिलेल्या सूचना काळजीपूर्वक वाचाव्यात.
- प्रश्नपत्रिकेच्या शेवटी जोडलेल्या कोऱ्या पानावरच कच्चे काम करावे.
- जर आपण ओ.एम.आर. वर नमूद केलेल्या ठिकाणा व्यतिरीक्त इतर कोठेही नाव, आसन क्रमांक, फोन नंबर किंवा ओळख पटेल अशी कोणतीही खूण केलेली आढळून आल्यास अथवा असभ्य भाषेचा वापर किंवा इतर गैरमार्गांचा अवलंब केल्यास विद्यार्थ्यांला परीक्षेस अपात्र ठरविण्यात येईल.
- परीक्षा संपल्यानंतर विद्यार्थ्यांनी मूळ ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिका पर्यवेक्षकांकडे परत करणे आवश्यक आहे. तथापी, प्रश्नपत्रिका व ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेची द्वितीय प्रत आपल्याबरोबर नेण्यास विद्यार्थ्यांना परवानगी आहे.
- फक्त निळा किंवा काळा बॉल पेनचाच वापर करावा.
- कॅलक्युलेटर किंवा लॉग टेबल वापरण्यास परवानगी नाही.
- चुकीच्या उत्तरासाठी गुण कपात केली जाणार नाही.

DEC - 70313/III

Education
Paper III
शिक्षाशास्त्र
प्रश्नपत्रिका III

Time Allowed : 2½ Hours]

[Maximum Marks : 150

Note : This Paper contains **Seventy Five (75)** multiple choice questions, each question carrying **Two (2)** marks. Attempt *All* questions.

सूचना : या प्रश्नपत्रिकेत एकूण **पचहत्तर (75)** बहुपर्यायी प्रश्न दिलेले आहेत. प्रत्येक प्रश्नाला **दोन (2)** गुण आहेत. **सर्व** प्रश्न सोडवा.

1. Which statement *does not* apply to philosophy ?

- (A) Philosophy deals with the search of truth
- (B) Philosophy tries to find out how does intelligence work
- (C) Philosophy tries to find out the meaning of life
- (D) Philosophy tries to think about the fundamental issues of life

2. In Indian tradition which word is used for 'philosophy' ?

- (A) Shashtra
- (B) Mimansa
- (C) Darshan
- (D) Yoga

1. खालीलपैकी कोणते विधान तत्त्वज्ञानाबाबत लागू होत नाही ?

- (A) तत्त्वज्ञान सत्याच्या शोधाची संबंधित असते
- (B) बुद्धिमत्तेचे कार्य कसे चालते हे तत्त्वज्ञान शोधून काढते
- (C) तत्त्वज्ञान जीवनाचा अर्थ शोधण्याचा प्रयत्न करते
- (D) तत्त्वज्ञान जीवनातील मूलभूत विषयांबाबत विचार करते

2. भारतीय परंपरेत 'तत्त्वज्ञाना'साठी कोणता शब्द वापरला जातो ?

- (A) शास्त्र
- (B) मीमांसा
- (C) दर्शन
- (D) योग

3. The stages of reflective thinking given by John Dewey are similar to which of the following philosophical ideologies ?
- (A) Naturalism
(B) Constructivism
(C) Pragmatism
(D) Existentialism
4. As per Islamic tradition what kind of education is imparted in 'Maktab' ?
- (A) Religious Education
(B) Moral Education
(C) Religious and Moral Education
(D) Religious, Moral and Primary Education
5. Indian social stratification is based on .....
- (A) Class
(B) Race
(C) Caste
(D) Religion
3. जॉन ड्यूई यांनी दिलेल्या चिंतनशील विचारांच्या पायऱ्या खालीलपैकी कोणत्या तात्विक विचार-संप्रदायाशी मिळत्या जुळत्या आहेत ?
- (A) निसर्गवाद
(B) ज्ञानरचनावाद
(C) कार्यवाद
(D) अस्तित्ववाद
4. इस्लामी परंपरेनुसार 'मकतब' मध्ये कोणत्या प्रकारचे शिक्षण दिले जाते ?
- (A) धार्मिक शिक्षण
(B) नैतिक शिक्षण
(C) धार्मिक आणि नैतिक शिक्षण
(D) धार्मिक, नैतिक आणि प्राथमिक शिक्षण
5. भारतीय सामाजिक स्तरीकरण .....
- वर आधारित आहे.
- (A) वर्ग
(B) वंश
(C) जात
(D) धर्म

6. .... is an Article of Indian Constitution which gives freedom to minorities to open and administer educational institutes.
- (A) Article 45
(B) Article 30
(C) Article 40
(D) Article 29
7. .... is the father of Educational Sociology.
- (A) George Payne
(B) Brown
(C) John Dewey
(D) Kimball Young
8. .... scheme started to give education to all, according to National Education Policy, 1986.
- (A) Operation Book to all
(B) Operation Blackboard
(C) Operation Evaluation
(D) Jawaharlal Nehru Scheme for Education to all
6. भारतीय घटनेचे ..... हे कलम अल्पसंख्यांकांना शैक्षणिक संस्था सुरु करण्याचे व प्रशासन करण्याचे स्वातंत्र्य देते.
- (A) कलम 45
(B) कलम 30
(C) कलम 40
(D) कलम 29
7. .... हा शैक्षणिक समाजशास्त्राचा जनक आहे.
- (A) जॉर्ज पेन
(B) ब्राऊन
(C) जॉन ड्युई
(D) किंबॉल यंग
8. 1986च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार ..... ही योजना 'सर्वासाठी शिक्षण' देण्यासाठी सुरु केली.
- (A) सर्वासाठी पुस्तक योजना
(B) खडू-फळा मोहिम
(C) मूल्यमापन योजना
(D) जवाहरलाल नेहरू सर्वासाठी शिक्षण योजना

9. A child sits before he walks and walks before he runs. Thus, the process of development is ..... .
- (A) Continuous
(B) From general to specific
(C) Specific to every individual
(D) Sequential
10. Sachin said, "Work was not completed because the cat crossed my path." The reason for his incorrect thinking is ..... .
- (A) Errors in observation
(B) Bias
(C) Coincidence
(D) Wilful thinking
11. Rahul recognizes the parts of his body but he cannot compare the volume of liquids in different vessels. He must be in ..... stage of development .
- (A) Pre-verbal
(B) Stage of preoperational representation
(C) Stage of concrete operation
(D) Stage of cognitive thought
9. मूल चालण्यापूर्वी बसायला लागते व पळण्यापूर्वी चालायला लागते, यावरून विकासप्रक्रिया ही ..... .
- (A) सातत्याने होत असते
(B) स्थूलाकडून सूक्ष्माकडे प्रगत होतो
(C) प्रत्येक व्यक्तनुसार बदलते
(D) विशिष्ट क्रमाने होते
10. 'मांजर आडवे गेळ्यामुळे काम झाले नाही' असे सचिन म्हणाला ह्या त्याच्या विचार प्रमादामागे ..... हे कारण होते.
- (A) निरीक्षणातील उणीवा
(B) दूषित पूर्वग्रह
(C) काकताळीय न्याय
(D) इच्छानुगामी विचार
11. राहुल स्वतःच्या शरीराचे भाग ओळखू शकतो पण विविध भांड्यामधल्या द्रवांच्या आकारमानातला फरक सांगू शकत नाही ही विकासाची ..... पायरी आहे.
- (A) शब्दपूर्व अवस्था
(B) क्रियापूर्व प्रतिनिधित्वाचा काळ
(C) मूर्त क्रिया कालावस्था
(D) बोधात्मक विचारांची अवस्था

12. The statement that is *correct* is .....
- (A) Emotionally intelligent person is academically intelligent
- (B) Academically intelligent person is not emotionally intelligent
- (C) A person with high IQ has low EQ
- (D) There is no definite relationship between IQ and EQ
13. Operant conditioning was studied by .....
- (A) Pavlov
- (B) Maslow
- (C) Freud
- (D) Skinner
14. In Pavlov's experiments with dogs, food was the .....
- (A) Conditioned response
- (B) Unconditioned stimulus
- (C) Conditioned stimulus
- (D) Unconditioned response
12. .... हे विधान अचूक आहे.
- (A) भावनिक बुद्धिमत्ता चांगली असणाऱ्या व्यक्तीची शैक्षणिक बुद्धिमत्ता चांगली असते
- (B) शैक्षणिक बुद्धिमत्ता चांगली असणाऱ्या व्यक्तीची भावनिक बुद्धिमत्ता चांगली नसते
- (C) ज्या व्यक्तीचा बुद्ध्यांक उच्च दर्जाचा असतो त्याचा भावनांक कमी दर्जाचा असतो
- (D) बुद्ध्यांक आणि भावनांक यांच्यामध्ये साहचर्य किती असते असे निश्चित सांगता येत नाही
13. साधक अभिसंधानाचा अभ्यास ..... यांनी केला.
- (A) पॅव्हलॉव्ह
- (B) मॉस्लो
- (C) फ्रॉयड
- (D) स्किनर
14. पॅव्हलॉव्हच्या कुत्र्याच्या प्रयोगात 'अन्न' हे ..... होते.
- (A) अभिसंहित प्रतिसाद
- (B) अभिसंहित नसलेला (नैसर्गिक) चेतक
- (C) अभिसंहित चेतक
- (D) अभिसंहित नसलेला (नैसर्गिक) प्रतिसाद

15. Any permanent change in behaviour, thoughts or feelings of an individual resulting from experience is .....
- (A) Maturation
(B) Growth
(C) Learning
(D) Development
16. Thematic Apperception Test is an example of .....
- (A) Personality inventory
(B) Projective technique
(C) Situational test
(D) Holistic approach
17. Mr. Joshi wanted to become a doctor but was unable to do so because of economic reasons. So Mr. Joshi is ready to give a large donation in a medical college. This is an example of .....
- (A) Sublimation
(B) Compensation
(C) Repression
(D) Regression
15. एखाद्या व्यक्तीच्या वर्तनात, विचारांत किंवा भावनांमध्ये अनुभवातून निर्माण होणाऱ्या कायमस्वरूपी बदलास ..... म्हणतात.
- (A) परिपक्वता
(B) वाढ
(C) अध्ययन
(D) विकास
16. चित्र रसग्रहण चाचणी हे ..... चे उदाहरण आहे.
- (A) व्यक्तिमत्व शोधिका
(B) प्रक्षेपण तंत्र
(C) प्रसंगाधिष्ठित चाचणी
(D) संश्लिष्ट पद्धती
17. श्री जोशी यांना डॉक्टर होण्याची इच्छा होती पण आर्थिक परिस्थिती मुळे ते होऊ शकले नाही. मुलाला मात्र डॉक्टर होण्यासाठी त्यांची वैद्यकीय महाविद्यालयात मोठ्या प्रमाणात डोनेशन द्यायची तयारी आहे. हे उदाहरण ..... चे आहे.
- (A) उदात्तीकरण
(B) प्रतिपूरण
(C) दमन
(D) परागमन

18. While counselling the counsellor should .....

- (A) Plan for most of the talking himself
- (B) Assume responsibility for solving problem
- (C) Refrain from giving information
- (D) Establish rapport with the student

19. In higher secondary education the focus of guidance is on .....

- (A) Adjustment to school environment
- (B) Development of socially desirable behaviour
- (C) Selecting career path
- (D) Identifying individual differences

18. समुपदेशनासाठी समुपदेशकाने .....

- (A) स्वतः जास्त बोलण्यासाठी योजना करावी
- (B) समस्या निराकरणाची जबाबदारी घ्यावी
- (C) माहिती देण्यापासून स्वतःला आवरावे
- (D) विद्यार्थ्यांशी जवळीक साधावी

19. उच्च माध्यमिक स्तरावर मार्गदर्शनाचा केंद्रबिंदू .....

- (A) शालेय वातावरणाशी समायोजन
- (B) समाजाला अपेक्षित वर्तनाचा विकास
- (C) व्यवसाय मार्गाची निवड
- (D) वैयक्तिक फरकाची ओळख

20. While preparing for interview the counsellor should .....

- (A) Study the developmental record of the student
- (B) Decide the duration for completion of the interview
- (C) Appoint another person to ask questions to the students
- (D) Arrange for a secret recording

21. Group Guidance is possible only when the .....

- (A) Group is heterogeneous
- (B) Group members have different problems
- (C) Group has voluntary membership
- (D) Group members share common goal

20. मुलाखतीसाठी तयारी करतांना समुपदेश-काने .....

- (A) विद्यार्थ्यांच्या विकासात्मक नोंदीचा अभ्यास करावा
- (B) मुलाखत पूर्तीचा अवधी निश्चित करावा
- (C) विद्यार्थ्यांला प्रश्न विचारण्यासाठी दुसरी व्यक्ती नेमावी
- (D) मुलाखतीच्या गोपनीय रेकॉर्डिंग (Recording)ची व्यवस्था करावी

21. जेव्हा ..... तेव्हाच समुह मार्गदर्शन शक्य होते.

- (A) समूह बहुजनसी असतो
- (B) समूहातील सदस्यांना वेगवेगळ्या समस्या असतात
- (C) समूहात ऐच्छिक सदस्यत्व असते
- (D) समूहातील सदस्याचे ध्येय समान असते

22. Data collected through .....
are difficult in interpretation.

- (A) Questionnaire
- (B) Interview
- (C) Sociometry
- (D) Rating scale

23. The purpose of 'statement of the
problem' in research is .....

- (A) to give direction to research
process
- (B) to explain the terms in title with
reference to current research
- (C) to give relationship between
variables
- (D) to provide the base of research
design

22. .... चा वापर करून संकलित
केलेल्या माहितीचे अर्थनिर्वचन करणे कठीण
जाते.

- (A) प्रश्नावली
- (B) मुलाखत
- (C) समाजमिती
- (D) पदनिश्चयन श्रेणी

23. संशोधनात 'समस्येचे विधान' करण्यामागील हेतु
..... होय.

- (A) संशोधन प्रक्रियेला दिशा देणे
- (B) सद्यः संशोधनाच्या संदर्भात शीर्षकातील
बाबींचे स्पष्टीकरण करणे
- (C) चलांमधील संबंध देणे
- (D) संशोधन आराखड्याला आधार पुरविणे

24. Which of the following is *not* the characteristic of a sample ?

- (A) Sample is the subset of the total population
- (B) Sample is the part of the total population
- (C) Every element of the sample is present in the population
- (D) Sample consists of only persons

25. In research the selection of ..... should be representative ?

- (A) Subject
- (B) Objectives
- (C) Sample
- (D) Data collection tool

24. खालीलपैकी न्यादर्शाचे कोणते वैशिष्ट्य नाही ?

- (A) न्यादर्श हा संपूर्ण जनसंख्येचा उपसंच असतो
- (B) न्यादर्श हा संपूर्ण जनसंख्येचा एक भाग असतो
- (C) न्यादर्शाचा प्रत्येक घटक हा जनसंख्येत अस्तित्वात असतो
- (D) न्यादर्श फक्त व्यक्तींचाच बनलेला असतो

25. संशोधनामध्ये ..... निवड प्रातिनिधीक असावी.

- (A) विषयाची
- (B) उद्दिष्टांची
- (C) न्यादर्शाची
- (D) माहिती संकलन साधनाची

26. The blueprint of the procedures that enable the researcher to manipulate variables and test hypotheses for reaching valid conclusions about relationships between different variables is ..... design.

- (A) Case study
- (B) Experimental
- (C) Historical
- (D) Survey

27. A study on the juvenile delinquency in Maharashtra is a ..... type of research.

- (A) Public opinion survey
- (B) Social survey
- (C) School survey
- (D) Institutional survey

26. ज्या संशोधन अभिकल्पात विविध चलांमधील संबंधाबाबत वैध स्वरूपाच्या निष्कर्षांप्रत पोचण्यासाठी चलांमध्ये फेरफार करणे आणि परिकल्पना तपासणे याबाबतच्या प्रक्रियेचा आराखडा असतो, त्या अभिकल्पास ..... अभिकल्प म्हणतात.

- (A) व्यक्ती-अभ्यास
- (B) प्रायोगिक
- (C) ऐतिहासिक
- (D) सर्वेक्षण

27. महाराष्ट्रातील बालगुन्हेगारीवरील अभ्यास हे ..... प्रकारचे संशोधन होय.

- (A) जनमत सर्वेक्षण
- (B) सामाजिक सर्वेक्षण
- (C) शाळा सर्वेक्षण
- (D) संस्था सर्वेक्षण

28. .... describes what will be when certain variables are carefully controlled or manipulated.
- (A) Ex-post facto research
(B) Case-study research
(C) Historical research
(D) Experimental research
29. Researches dealing with how people make sense of their everyday activities so as to behave in socially acceptable ways is conducted in the ..... perspective.
- (A) Phenomenology
(B) Heuristic inquiry
(C) Ethnomethodology
(D) Orientational
30. The Technical Courses in India are regulated by .....
- (A) N.C.T.E.
(B) A.I.C.T.E.
(C) S.C.T.E.
(D) N.C.E.R.T.
28. संशोधनात काही चले काळजीपूर्वक नियंत्रीत केली जातात किंवा त्यामध्ये फेरफार केले जातात तेव्हा काय होते, ते ..... संशोधनात मांडले जाते.
- (A) परिणामोत्तर संशोधन
(B) व्यक्ती-अभ्यास संशोधन
(C) ऐतिहासिक संशोधन
(D) प्रायोगिक संशोधन
29. लोक त्यांच्या दैनंदिन जीवनातील कृती कशा प्रकारे करतात जेणेकरून त्यांना सामाजिक दृष्ट्या स्वीकारणीय मार्गाने वागता येईल, याबाबतचे संशोधन ..... मध्ये केले जाते.
- (A) घटनाविज्ञान (Phenomenology)
(B) स्वयंशोधन (Heuristic)
(C) मानववंश संस्कृती अभ्यासपद्धती (Ethnomethodology)
(D) विशिष्ट विचारानुसारी (Orientational)
30. भारतामध्ये तांत्रिक अभ्यासक्रमांचे नियमन ..... मार्फत केले जाते.
- (A) एन.सी.टी.ई.
(B) ए.आय.सी.टी.ई.
(C) एस.सी.टी.ई.
(D) एन.सी.ई.आर.टी.

31. Before independence, ...
made Primary Education as
compulsory education in his state.

- (A) Maharaja Sayajirao Gaikwad
- (B) Tipu Sultan
- (C) Maharaja of Patiyala
- (D) Raja Harisinha

32. .... is the objective framed
by UGC for Adult, continuing
Education and Extension.

- (A) To create finance for Adult
and Continuing Education
Department
- (B) To enable Universities to start
Social Service Department
- (C) To give employment to Adults
through University
- (D) To enable universities to
establish the linkage with
community

31. स्वातंत्र्य पूर्वकाळात ..... यांनी
आपल्या राज्यात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे
केले.

- (A) महाराजा सयाजीराव गायकवाड
- (B) टिपू सुलतान
- (C) महाराजा ऑफ पतियाळा
- (D) राजा हरिसिन्हा

32. यु.जी.सी.ने तयार केलेले प्रौढ आणि निरंतर
शिक्षण आणि विस्तार याचे ..... हे
उद्दिष्ट आहे.

- (A) प्रौढ आणि निरंतर शिक्षणासाठी निधी निर्माण
करणे
- (B) सामाजिक सेवा विभाग सुरू करण्यास
विद्यापीठे सक्षम बनविणे
- (C) विद्यापीठामार्फत प्रौढांना रोजगार देणे
- (D) समाजाबरोबर दुवा निर्माण करण्यासाठी
विद्यापीठे सक्षम बनविणे

33. If we adopt behavioural approach while developing curriculum, then we have to give emphasis on ..... at the time of implementation.
- (A) Cognitive domain
(B) Psychomotor domain
(C) Affective domain
(D) Sociological domain
34. The CIPP (Context, Input, Process and Product) model is used for ..... evaluation.
- (A) Formative
(B) Summative
(C) Formative and Summative
(D) Diagnostic
35. .... is not the method of curriculum development.
- (A) The concentric method
(B) The topical method
(C) The path method
(D) The analytical method
33. अभ्यासक्रम विकसन करताना जर वर्तनवादी उपागम स्वीकारला, तर त्याची अंमलबजावणी करताना आपल्याला ..... वर भर द्यावा लागेल.
- (A) बोधात्मक क्षेत्र
(B) क्रियाकौशल्यात्मक क्षेत्र
(C) भावात्मक क्षेत्र
(D) समाजशास्त्रीय क्षेत्र
34. CIPP (संदर्भ, अंतर्भरण, प्रक्रिया आणि निष्पत्ती) प्रतिमान ..... मूल्यमापनासाठी वापरले जाते.
- (A) आकारिक
(B) समाकलिक
(C) आकारिक व समाकलिक
(D) नैदानिक
35. .... ही अभ्यासक्रम विकसनाची पद्धती नाही.
- (A) समकेंद्री पद्धती
(B) घटक पद्धती
(C) तुकडे पद्धती
(D) पृथक्करण पद्धती

36. Execution of planning is ..... .
- (A) Control
(B) Decision-making
(C) Management
(D) Administration
37. .... is a characteristic of modern management.
- (A) Distribution of work
(B) Giving orders to employees
(C) Planning
(D) Inspection
38. In the educational context, 'supervision' means .....
- (A) Regulating teacher's behaviour
(B) Observing teacher's behaviour
(C) Helping teacher's to become good teachers
(D) Giving punishment to teachers
36. नियोजनाची अंमलबजावणी म्हणजे .....
- (A) नियंत्रण
(B) निर्णय-प्रक्रिया
(C) व्यवस्थापन
(D) प्रशासन
37. .... हे आधुनिक व्यवस्थापनाचे वैशिष्ट्य आहे.
- (A) कामाची विभागणी
(B) कर्मचाऱ्यांना आदेश देणे
(C) नियोजन
(D) तपासणी
38. शिक्षणाच्या संदर्भानुसार, 'पर्यवेक्षणा'चा अर्थ .....
- (A) शिक्षकांच्या वर्तनाचे नियमन करणे
(B) शिक्षकांच्या वर्तनाचे निरीक्षण करणे
(C) उत्तम शिक्षक होण्यासाठी शिक्षकांना मदत करणे
(D) शिक्षकांना शिक्षा करणे

39. .... is responsible for making educational policies of the state.
- (A) Minister of Education
 (B) Secretary of Education
 (C) Director of Education
 (D) Dy. Director of Education
40. Mrs. Gauri is the Principal in a school. She wants to prepare an institutional plan for her school. The first step of her Institutional Planning is .....
- (A) to find out resources
 (B) to identify the activities
 (C) to identify the needs of the school
 (D) to coordinate teachers
41. The characteristic of a good leader is .....
- (A) to give freedom to employees
 (B) to control the employees
 (C) to create good leader from the employees
 (D) to communicate with employees effectively
39. .... हा राज्याची शैक्षणिक धोरणे ठरविण्यास जबाबदार आहे.
- (A) शिक्षण मंत्री
 (B) शिक्षण सचिव
 (C) शिक्षण संचालक
 (D) शिक्षण उपसंचालक
40. सौ. गौरी या शाळेत मुख्याध्यापिका आहेत. त्यांना त्यांच्या शाळेसाठी संस्थानिहाय नियोजन तयार करावयाचे आहे. त्यांच्या संस्थानिहाय नियोजनाची पहिली पायरी ..... ही आहे.
- (A) संसाधनांचा शोध घेणे
 (B) कार्यक्रम निश्चित करणे
 (C) शाळेच्या गरजा शोधणे
 (D) शिक्षकांचा समन्वय
41. चांगल्या नेत्याचे वैशिष्ट्य ..... हे आहे.
- (A) कर्मचाऱ्यांना स्वातंत्र्य देणे
 (B) कर्मचाऱ्यांवर नियंत्रण ठेवणे
 (C) कर्मचाऱ्यांमधून चांगले नेता तयार करणे
 (D) कर्मचाऱ्याबरोबर प्रभावी संप्रेषण करणे

42. The main aim of management is .....

- (A) to identify social goals
- (B) to use the human and material resources effectively
- (C) to plan about activities
- (D) to co-ordinate activities

43. The decision-making means .....

- (A) to find out alternatives
- (B) to use alternatives
- (C) to select proper alternatives
- (D) to criticise the alternatives

44. The value of reliability coefficient .....

- (A) is always negative
- (B) is always positive
- (C) can be negative
- (D) can be positive

42. व्यवस्थापनाचे मुख्य ध्येय ..... हे आहे.

- (A) सामाजिक ध्येयांचा शोध घेणे
- (B) मानवी व भौतिक साधनांचा परिणामकारक उपयोग करणे
- (C) कृती कार्यक्रमांचे नियोजन करणे
- (D) कृती कार्यक्रमांमधील समन्वय साधणे

43. निर्णयप्रक्रिया म्हणजे ..... होय.

- (A) पर्याय शोधणे
- (B) पर्यायाचा उपयोग करणे
- (C) योग्य पर्याय निवडणे
- (D) पर्यायांची चिकित्सा करणे

44. विश्वसनीयता सहगुणकाची किंमत .....

- (A) नेहमी ऋण असते
- (B) नेहमी धन असते
- (C) ऋण असू असते
- (D) धन असू असते

45. Questionnaire is preferred over interview, when .....
- (i) data are of impersonal nature
(ii) data are collected from a dispersed sample
(iii) precise written communication is possible
- (A) (i) and (ii)
(B) (ii) and (iii)
(C) (i) and (iii)
(D) (i), (ii) and (iii)
46. .... is most accurate statement regarding test reliability and validity.
- (A) A test cannot be valid unless it is objective
(B) A test cannot be reliable unless it is objective
(C) A test cannot be reliable unless it is valid
(D) A test cannot be valid unless it is reliable
45. मुलाखतीपेक्षा प्रश्नावलीला प्राधान्य दिले जाते, जेव्हा .....
- (i) माहितीचे स्वरूप अव्यक्तीगत असते
(ii) विखुरलेल्या न्यादर्शांकडून माहितीचे संकलन करावयाचे असते
(iii) निश्चित स्वरूपाचे लिखित संप्रेषण शक्य असते
- (A) (i) आणि (ii)
(B) (ii) आणि (iii)
(C) (i) आणि (iii)
(D) (i), (ii) आणि (iii)
46. .... विधान कसोटीची विश्वसनीयता व वैधता यांच्या संदर्भात बरोबर आहे.
- (A) एक कसोटी वैध होऊ शकत नाही जर ती वस्तुनिष्ठ नसेल
(B) एक कसोटी विश्वसनीय होऊ शकत नाही जर ती वस्तुनिष्ठ नसेल
(C) एक कसोटी विश्वसनीय होऊ शकत नाही जर ती वैध नसेल
(D) एक कसोटी वैध होऊ शकत नाही जर ती विश्वसनीय नसेल

47. In order to avoid measurement error, the test should be free from .....
- (A) objectivity
(B) ambiguity
(C) specificity
(D) clarity
48. Remembering, understanding, applying, analysing, evaluating and creating are the processes in .....
- (A) Psychomotor domain
(B) Cognitive domain
(C) Affective domain
(D) Spiritual domain
49. .... is the most accurate and desirable method of recording academic performance of a student.
- (A) Paper-pencil
(B) Direct observation
(C) Structured interview
(D) Achievement test
47. मापनत्रुटी टाळण्यासाठी कसोटी ही ..... पासून मुक्त असावी.
- (A) वस्तुनिष्ठता
(B) संदिग्धता
(C) विशिष्टता
(D) स्पष्टता
48. स्मरण, आकलन, उपयोजन, विश्लेषण, मूल्यमापन आणि नवनिर्मिती या ..... मधील प्रक्रिया आहेत.
- (A) क्रियात्मक क्षेत्र
(B) बोधात्मक क्षेत्र
(C) भावात्मक क्षेत्र
(D) आध्यात्मिक क्षेत्र
49. विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीच्या नोंदीसाठी ..... ही अगदी अचूक व योग्य पद्धती आहे.
- (A) पेपर-पेन्सिल कसोटी
(B) प्रत्यक्ष निरीक्षण
(C) संरचित मुलाखत
(D) संपादन कसोटी

50. The nervousness of a student is more exhibited when he answers .....
- (A) questionnaire
(B) rating scale
(C) interview
(D) checklist
51. .... type of analysis is used to analyse the contents of a book.
- (A) Qualitative
(B) Quantitative
(C) Statistical
(D) Mathematical
52. Which one of the following is *not* the approach of educational technology ?
- (A) Hardware Approach
(B) Software Approach
(C) Interactive Approach
(D) Instructional Approach
50. विद्यार्थी जेव्हा ..... ला प्रतिसाद देत असतो, तेव्हा तो अधिक अस्वस्थ असतो.
- (A) प्रश्नावली
(B) पदनिश्चयन श्रेणी
(C) मुलाखत
(D) पडताळ सूची
51. पुस्तकाचे आशय-विश्लेषण करण्यासाठी ..... प्रकारची विश्लेषण पद्धती वापरतात.
- (A) गुणात्मक
(B) संख्यात्मक
(C) संख्याशास्त्रीय
(D) गणितीय
52. पुढीलपैकी कोणता शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचा उपागम नाही ?
- (A) हार्डवेअर उपागम
(B) सॉफ्टवेअर उपागम
(C) आंतरक्रियात्मक उपागम
(D) अनुदेशन उपागम

53. Which is the most important advantage of educational technology ?

- (A) Teaching becomes easy
- (B) Curriculum can be completed in a small period of time
- (C) Teaching process becomes purposeful and meaningful
- (D) It helps to avoid boredom on the part of learner

54. When we use various principles, formulae, rules, which are derived from education to solve some problems in education, then this is called .....

- (A) Educational technology
- (B) Technology of education
- (C) Technology in education
- (D) Technological education

53. शैक्षणिक तंत्र विज्ञानाचा सर्वात महत्वाचा फायदा कोणता आहे ?

- (A) अध्यापन करणे सोपे होते
- (B) अभ्यासक्रम लवकर पूर्ण करता येतो
- (C) अध्ययन प्रक्रिया हेतुपूर्ण व अर्थपूर्ण बनते
- (D) अध्ययनकर्त्यास शिक्षणाचा कंटाळा येत नाही

54. शिक्षणातील विविध समस्या सोडविण्यासाठी ज्यावेळी आपण शिक्षणातील विविध तत्वे, सूत्रे व नियम यांचा उपयोग करतो त्यावेळी त्या अभ्यासास ..... म्हणतात.

- (A) शैक्षणिक तंत्रविज्ञान
- (B) शिक्षणाचे तंत्रविज्ञान
- (C) शिक्षणातील तंत्रविज्ञान
- (D) तंत्रविज्ञानात्मक शिक्षण

55. Teacher is using SQ 3R technique in the classroom, he is giving information about the skill of ..... .
- (A) Graphics
(B) Listening
(C) Writing
(D) Reading
56. For teaching a certain content in the classroom the teacher is using interactive approach. Hence he should take care of ..... .
- (A) Followup
(B) Feedback
(C) Recall
(D) Recognition
57. Which of the following chains accurately represents the communication process ?
- (A) Message, sender, channel, receiver
(B) Sender, message, channel, receiver
(C) Channel, sender, message, receiver
(D) Receiver, channel, sender, message
55. शिक्षक वर्गामध्ये SQ 3R तंत्राचा उपयोग करीत आहे. म्हणजे तो वर्गामध्ये ..... कौशल्याची माहिती देत आहे.
- (A) आरेखन
(B) श्रवण
(C) लेखन
(D) वाचन
56. वर्गामध्ये एक पाठ्यांश शिकवितांना शिक्षक आंतरक्रियात्मक उपागमाचा उपयोग करीत आहे. म्हणून त्याने ..... बाबींकडे लक्ष देणे आवश्यक आहे.
- (A) अनुधावन
(B) प्रत्याभरण
(C) प्रत्यावाहन
(D) प्रत्यभिज्ञान
57. पुढीलपैकी कोणती श्रृंखला संप्रेषण प्रक्रिया यथार्थपणे दर्शविते ?
- (A) संदेश, प्रेषक, माध्यम, ग्राहक
(B) प्रेषक, संदेश, माध्यम, ग्राहक
(C) माध्यम, प्रेषक, संदेश, ग्राहक
(D) ग्राहक, माध्यम, प्रेषक, संदेश

58. In systems approach ..... approach is used.
- (A) Analytic
(B) Mathetic
(C) Wholistic
(D) Humanistic
59. Two important phases of cybernetics are .....
- (A) Feedback-followup
(B) Feedback-control
(C) Followup-control
(D) Followup-evaluation
60. Special education is a branch of education that deals with .....
- (A) Educating children in special schools
(B) Instruction designed for students with special needs
(C) Students who receive specialized education
(D) Education for preparation of special jobs
58. प्रणाली उपागमामध्ये ..... उपागमाचा उपयोग केला जातो.
- (A) विश्लेषणात्मक
(B) मॅथेटिक
(C) समाकारवादी
(D) मानवतावादी
59. सायबरनेटिक्सच्या ..... या दोन महत्वाच्या पायऱ्या आहेत.
- (A) प्रत्याभरण-अनुधावन
(B) प्रत्याभरण-नियंत्रण
(C) अनुधावन-नियंत्रण
(D) अनुधावन-मूल्यमापन
60. 'विशेष शिक्षण' ही शिक्षणशास्त्राची एक शाखा आहे. तिचे कार्य ..... हे आहे.
- (A) विशेष शाळेत मुलांना शिक्षण देणे
(B) विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी अनुदेशनाची आखणी करणे
(C) विद्यार्थ्यांना विशेष शिक्षणाची संधी देणे
(D) विद्यार्थ्यांना विशेष व्यवसाय शिक्षणासाठी तयार करणे

61. .... is used for the identification of learning disabled children.

- (A) Raven's Progressive Matrices Test
- (B) Diagnostic test in decimal system and percentage by V.P. Sharma and Shukla
- (C) Koh's Block Design Test
- (D) Binet-Simon Test

62. As per the Stanford-Binet test IQ score of mild mentally retarded children is .....

- (A) Under 25
- (B) 36-51
- (C) 52-67
- (D) 20-35

61. अध्ययन अक्षम विद्यार्थ्यांसाठी ..... वापरतात.

- (A) रेव्हान्सची प्रोग्रेसिव्ह मॅट्रिक्स टेस्ट
- (B) शर्मा आणि शुक्ला यांची नैदानिक कसोटी
- (C) 'कोहा'ची ब्लॉक डिझाइन टेस्ट
- (D) बीने-सायमन टेस्ट

62. स्टॅनफोर्ड-बिने टेस्टनुसार सौम्य मतिमंद मुलांचा बुद्ध्यांक ..... इतका असतो.

- (A) 25 पेक्षा कमी
- (B) 36-51
- (C) 52-67
- (D) 20-35

63. .... is a proper step taken by the teachers for the gifted students.
- (A) Giving puzzles
(B) Removing complex
(C) Giving home assignments
(D) Using maximum teaching aids
64. Delinquent children are ..... .
- (A) Physically exceptional
(B) Emotionally exceptional
(C) Intellectually exceptional
(D) Socially exceptional
65. To avoid difficulty in learning of hearing impaired students the teacher should ..... .
- (A) Reduce the distance between the student and teacher
(B) Reduce the use of audio aids as much as possible
(C) Reduce unnecessary noise to help focus on the content
(D) Speak clearly and correctly
63. प्रज्ञावंत विद्यार्थ्यांसाठी ..... ही शिक्षकाने करण्याची योग्य कृती होय.
- (A) कूट प्रश्न सोडविण्यास देतात
(B) विद्यार्थ्यांच्या मनात निर्माण झालेले गंड दूर करतात
(C) गृहकार्य देतात
(D) शैक्षणिक साहित्याचा वापर अधिक प्रमाणात करतात
64. बालगुन्हेगार मुले ..... असतात.
- (A) शारीरिक अपवादात्मक
(B) भावनिक अपवादात्मक
(C) बौद्धिक अपवादात्मक
(D) सामाजिक अपवादात्मक
65. कर्णबधिर विद्यार्थ्यांना अध्ययनात येणाऱ्या अडचणी टाळण्यासाठी शिक्षकाने ..... केले पाहिजे.
- (A) विद्यार्थी व शिक्षकांमधले शक्य तितके अंतर कमी करणे
(B) श्राव्य साधनांचा वापर शक्यतो कमी करणे
(C) आशयावर अवधानकेंद्रित करण्यासाठी अनावश्यक गोंगाट कमी करणे
(D) बोलताना सुस्पष्ट व नेमकी भाषा वापरणे

66. The programme that is most beneficial for the education of gifted children is .....

- (A) Ability grouping
- (B) Provision of extracurricular and cocurricular activities
- (C) Conducting psychological tests as frequently as possible
- (D) Providing extra guidance and counselling services

67. Persons with Disabilities Act, 1995 resulted in the inclusion of ..... in schools.

- (A) Mid-day meals
- (B) Health check-up
- (C) Facility of Ramps
- (D) Playground

66. प्रज्ञावंत मुलांच्या शिक्षणासाठी सर्वात उपयुक्त कार्यक्रम ..... आहे.

- (A) क्षमतेनुसार गट करणे
- (B) शालाबाह्य व सहशालेय कृति कार्यक्रम
- (C) मानसशास्त्रीय चाचण्यांचे वारंवार आयोजन
- (D) जादा मार्गदर्शन व समुपदेशन सेवा पुरविणे

67. अपंग व्यक्तिसाठीचा 1995 कायद्यानुसार (Persons with Disabilities Act, 1995) ..... चा शाळामध्ये समावेश करण्यात आला.

- (A) मध्यान्न भोजन
- (B) वैद्यकिय तपासणी
- (C) रॅम्पची सुविधा
- (D) मैदान

68. .... recommended the pay and service conditions of teachers as suggested by the Central Advisory Board of Secondary Education.

- (A) Sadler Commission
- (B) Tarachand Committee
- (C) Zakir Hussain Committee
- (D) Hartog Committee

69. .... was established to view and analyse the problems of teacher education in Maharashtra.

- (A) Chattopadhyaya Commission
- (B) Chitra Naik Committee
- (C) Kunzru Committee
- (D) Yashpal Committee

68. सेंट्रल अँडव्हायजरी बोर्ड ऑफ सेकंडरी एज्युकेशन ने सुचविलेल्या वेतन आणि सेवाशर्तीची ..... ने शिफारस केली.

- (A) सँडलर कमिशन
- (B) ताराचंद कमिटी
- (C) झाकिर हुसेन कमिटी
- (D) हार्टाग कमिटी

69. महाराष्ट्रातील शिक्षक शिक्षणाच्या समस्यांवर चर्चा करण्यासाठी ..... ची स्थापना झाली.

- (A) चट्टोपाध्याय कमिशन
- (B) चित्रा नाईक कमिटी
- (C) कुंझरू कमिटी
- (D) यशपाल कमिटी

70. Three major components of teacher education are ..... .
- (A) objectives, methodology, evaluation
- (B) philosophy, psychology, sociology
- (C) theoretical foundation, methodology of school subjects, practice teaching
- (D) practice teaching, internship, microteaching
71. The Yashpal Committee Report is known as ..... .
- (A) Learning the Treasure Within
- (B) Four Pillars of Education
- (C) Learning without Burden
- (D) Learning to Learn
72. .... recommended a two-year training course for elementary teachers after XII.
- (A) Kothari Commission
- (B) Mudaliyar Commission
- (C) Chattopadhyay Commission
- (D) National Policy on Education
70. शिक्षक शिक्षणाचे तीन प्रमुख घटक ..... हे होत.
- (A) उद्दिष्टे, अध्यापन पद्धती, मुल्यमापन
- (B) तत्त्वज्ञान, मानसशास्त्र, समाजशास्त्र
- (C) सैद्धान्तिक आधार, शालेय विषय अध्यापन पद्धती, सराव अध्यापन
- (D) सराव अध्यापन, आंतरवासिता, सूक्ष्माध्यापन
71. यशपाल समितीचा अहवाल ..... या नावाने ओळखला जातो.
- (A) लर्निंग द ट्रेझर विदिन
- (B) फोर पिलर्स ऑफ एज्युकेशन
- (C) लर्निंग विदाऊट बर्डन
- (D) लर्निंग टू लर्न
72. प्राथमिक शिक्षकांसाठी इ. 12वी नंतर दोन वर्षांच्या प्रशिक्षण अभ्यासक्रमाची ..... ने शिफारस केली.
- (A) कोठारी कमिशन
- (B) मुदलीयार कमिशन
- (C) चट्टोपाध्याय कमिशन
- (D) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण

73. Professional pleasure is obtained through :

- (A) Intrinsic motivational force
- (B) Extrinsic motivational force
- (C) Creations and achievements
- (D) Experience and endeavours

74. The NCTE was accorded statutory status through :

- (A) An Act of Parliament in 1993
- (B) An Act of Parliament in 1995
- (C) An Approval of all State Governments in India
- (D) An approval of NCERT

75. What makes teaching a true profession ?

- (A) An attractive salary
- (B) A long period of training
- (C) A discipline of its members
- (D) Teachers' professional organisation

73. व्यावसायिक समाधान हे ..... मधून मिळते.

- (A) आंतरिक प्रेरणा
- (B) बाह्य प्रेरणा
- (C) निर्मिती आणि संपादन
- (D) अनुभव आणि प्रयत्न

74. NCTE या संस्थेला कायदेशीर मान्यता ..... च्या अन्वये मिळाली.

- (A) संसद कायदा 1993
- (B) संसद कायदा 1995
- (C) भारतातील सर्व राज्य शासनांची मान्यता
- (D) NCERT ची मान्यता

75. शिक्षकी पेशा हा कशामुळे खऱ्या अर्थाने पेशा अथवा व्यवसाय ठरतो ?

- (A) आकर्षक वेतन
- (B) प्रदीर्घ प्रशिक्षण
- (C) त्यातील सदस्यांची शिस्त
- (D) शिक्षकांच्या व्यावसायिक संघटना

DEC - 70313/III

ROUGH WORK